

ZULFIYA HAYOTI VA IJODI: ZAMON, TAQDIR VA BADIY TAFAKKUR UYG‘UNLIGI

Javbo‘riyeva Laylo Zohid qizi

*Toshkent davlat tibbiyot universiteti Tibbiy pedagogika, pediatriya, stomatologiya
fakultetining Stomatologiya yo‘nalishi 1-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada XX asr o‘zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri — Zulfiya Isroilova hayoti va ijodi kompleks, tarixiy-adabiy hamda estetik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Shoiraning shaxsiy hayoti, ijodiy shakllanish bosqichlari, poetik tafakkuri, ayol obrazi talqini, inson va jamiyat munosabatlari masalalariga munosabati ilmiy manbalar asosida yoritiladi. Maqolada Zulfiya ijodining o‘zbek adabiyoti taraqqiyotidagi o‘rni, uning she‘riyatidagi milliylik va umuminsoniylik uyg‘unligi, badiiy til va uslub masalalari tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: Zulfiya, o‘zbek she‘riyati, ayol obrazi, poetik tafakkur, lirika, milliylik, ma‘naviyat.

Kirish

O‘zbek adabiyoti tarixida ayol shoirlar ijodi alohida o‘rin tutadi. Bu jarayonda Zulfiya Isroilova ijodi nafaqat badiiy yuksakligi, balki ijtimoiy-ma‘naviy ahamiyati bilan ham ajralib turadi. U o‘z she‘rlari orqali ayol qalbining nozik kechinmalarini, insoniy sadoqat, muhabbat, vatanparvarlik va fidoyilik g‘oyalarini badiiy jihatdan mukammal ifoda eta olgan ijodkordir. Shu bois Zulfiya hayoti va ijodini ilmiy asosda o‘rganish bugungi adabiyotshunoslik uchun ham dolzarbdir.

Zulfiya hayoti: shaxs va davr

Zulfiya Isroilova 1915-yil 1-martda Toshkent shahrida hunarmand oilasida tug‘ildi. Uning bolaligi o‘zbek jamiyatida murakkab ijtimoiy o‘zgarishlar kechayotgan davrga to‘g‘ri keldi. Bu holat shoiraning dunyoqarashi va ruhiy shakllanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatdi. U yoshligidanoq ilm-ma‘rifatga, adabiyotga qiziqdi. Dastlabki she‘rlari maktab davridayoq matbuotda e‘lon qilina boshladi.

Zulfiya (Zulfiya Isroilova) ijodiy faoliyatini 1930-yillarda matbuotda she‘rlari bilan boshlagan. Daslab u adabiy nashriyot va jurnallarda adabiy xodim hamda muxarrir sifatida faoliyat yuritib, ijodiy tajriba to‘pladi. Keyinchalik “Saodat” jurnalida ishlay boshladi va qariyb 30 yil mobaynida ushbu jurnalning bosh muharriri lavozimida mehnat qilib, ayollar adabiyoti va ma‘naviy-ma‘rifiy yo‘nalishining rivojiga muhim hissa qo‘shdi.

Zulfiya hayotidagi muhim burilishlardan biri taniqli shoir Hamid Olimjon bilan turmush qurishi bo‘ldi. Bu ijodiy ittifoq shoiraning badiiy tafakkuri rivojida muhim omil sifatida namoyon bo‘ldi. Hamid Olimjonning bevaqt vafoti esa Zulfiya ijodida chuqur iz qoldirib, uning she‘riyatida iztirob, sabr va matonat mavzularini kuchaytirdi.

Ijodiy shakllanish va dastlabki asarlar

Zulfiya ijodiy faoliyatini 1930-yillarda boshladi. Uning ilk she‘rlarida yoshlik ruhi, orzu-umid, hayotga ishonch motivlari ustunlik qiladi. Shoira dastlabki to‘plamlaridayoq o‘ziga xos lirizm, samimiy ohang va badiiy soddalik bilan ajralib turdi.

Dastlabki asarlarda ijtimoiy mavzular bilan bir qatorda ayolning jamiyatdagi o‘rni, uning ichki dunyosi masalalari ham yoritiladi. Bu jihat Zulfiya ijodini zamondoshlaridan farqlovchi muhim belgilaridan biri bo‘ldi.

Zulfiya she‘riyatida ayol obrazi

Zulfiya ijodida ayol obrazi markaziy o‘rin egallaydi. Shoira ayolni faqat oilaviy doira bilan cheklab qo‘ymaydi, balki uni jamiyat hayotida faol ishtirok etuvchi, fikrlovchi, mas‘uliyatli shaxs sifatida tasvirlaydi. Ayol obrazi orqali u sabr, sadoqat, matonat va ma‘naviy poklik g‘oyalarini ilgari suradi.

Zulfiya she‘riyatida ayol qalbi murakkab va serqirra holda talqin etiladi. Bu obrazlar sun‘iy emas, balki hayotiy kuzatuvlar va shaxsiy kechinmalar asosida yaratilganligi bilan ajralib turadi.

Muhabbat va sadoqat mavzusi

Shoira ijodida muhabbat mavzusi alohida o‘rin tutadi. Bu muhabbat faqat shaxsiy tuyg‘u sifatida emas, balki yuksak ma‘naviy qadriyat darajasida talqin qilinadi. Hamid Olimjonga bag‘ishlangan she‘rlarida sadoqat, umrboqiy muhabbat va insoniy vafodorlik g‘oyalari chuqur badiiy ifoda topgan. Buning yaqqol misoli sifatida shoiraning “Sevgi”, “Seni kutaman”, “Hijron”, “Yuragim”, “Bahor keldi seni so‘roqlab” kabi she‘rlarini esga olishimiz mumkin. U shu bilan bir qatorda turmush o‘rtog‘i vafotidan so‘ng uning tugallanmay qolgan bir qancha janrdagi she‘rlarini davom ettirib ularni poyoniga yetkazib qo‘ygan.

Vatan va inson masalasi

Zulfiya she‘riyatida vatanparvarlik tuyg‘usi ham muhim mavzulardan biridir. Shoira vatanni ona, hayot va taqdir bilan uzviy bog‘liq holda tasvirlaydi. Uning vatan haqidagi she‘rlari balandparvoz shiorlardan xoli bo‘lib, samimiy va ta’sirchanligi bilan ajralib turadi.

Badiiy til va uslub xususiyatlari

Zulfiya ijodining muhim jihatlaridan biri — uning badiiy tili. Shoira sodda, ravon va xalqona til vositalaridan mahorat bilan foydalanadi. Metafora, tashbeh va ramzlar uning she‘riyatida tabiiy va o‘rinli qo‘llanadi.

Zulfiya ijodining adabiy jarayondagi o‘rni

Zulfiya ijodi o‘zbek adabiy jarayonida ayol shaxsining badiiy tafakkurini yuksak bosqichga olib chiqqan hodisa sifatida baholanadi. Shoirira o‘z asarlari orqali lirikaning mazmun doirasini kengaytirib, unda shaxsiy kechinmalarni ijtimoiy va umuminsoniy g‘oyalar bilan uyg‘unlashtirdi. Uning she‘riyatida muhabbat, sadoqat, Vatan va inson qadr-qimmatlari masalalari chuqur falsafiy va ma‘naviy mazmun kasb etadi. Zulfiya adabiyotda ayol obrazini passiv tasvirlardan chiqarib, uni fikrlovchi, mas‘uliyatli va irodali shaxs sifatida talqin etdi. Bu jihat o‘zbek she‘riyatida ayol lirikasining shakllanishi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etdi. Shoiraning sodda, ravon va ta‘sirchan tili esa uning asarlarini keng kitobxonlar ommasiga yaqinlashtirib, adabiy jarayonda barqaror o‘rin egallashiga xizmat qildi.

Shuningdek, Zulfiya muharrirlik va jamoat faoliyati orqali ham adabiy muhit rivojiga faol ta‘sir ko‘rsatdi. U yosh ijodkorlarni qo‘llab-quvvatlab, adabiyotda ustozlik an‘anasining davomiyligini ta‘minlagan ijodkor sifatida e‘tirof etiladi. Shu bois Zulfiya ijodi nafaqat badiiy meros, balki o‘zbek adabiyotining ma‘naviy taraqqiyotida muhim bosqichni belgilovchi hodisa hisoblanadi.

Xulosa

Zulfiya Isroilova hayoti va ijodi o‘zbek adabiyotida ayol shaxsining ma‘naviy ka moloti, sadoqat va fidoyilik timsoli sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Shoiraning adabiy faoliyati she‘riyat orqali inson qalbining nozik kechinmalarini, muhabbat va Vatanga sadoqat tuyg‘ularini yuksak badiiy darajada ifodalash bilan ajralib turadi. Zulfiya ijodi nafaqat o‘z davri adabiy jarayoniga, balki keyingi avlod ijodkorlarining shakllanishiga ham kuchli ta‘sir ko‘rsatdi.

Shuningdek, Zulfiya ijodkor sifatida milliy adabiyotimizning ma‘naviy boyligini oshirish bilan birga, muharrir va jamoat arbobi sifatida ham adabiy muhit rivojiga munosib hissa qo‘shdi. Uning asarlarida ayol obrazi ma‘naviy yetuk, mustaqil va irodali shaxs sifatida talqin etilib, o‘zbek adabiyotida ayol lirikasining yuksalishiga mustahkam zamin yaratdi. Shu bois Zulfiya hayoti va ijodi bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan, yosh avlodni ma‘naviy tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etuvchi badiiy meros sifatida e‘tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zulfiya. Saylanma. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot
2. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti. — Toshkent.

3. Qosimov B. O‘zbek she’riyati masalalari. — Toshkent.

4. Adabiyotshunoslikka oid ilmiy maqolalar to‘plami. — Toshkent.